

**Західноукраїнський національний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
Кафедра економіки, обліку та оподаткування ВННІЕ**

ЛУЦКЕР Ростислав Олегович

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В
УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ДО ВИМОГ ЄС / STATE REGULATION OF THE
INNOVATION PROCESS IN TERMS OF ADAPTATION TO EU
REQUIREMENTS**

Спеціальність: 051 «Економіка»

Кваліфікаційна робота

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ПРОБЛЕМУ

- 1.1. «Інновація» як економічна категорія: поняття, ознаки, функції та види
- 1.2. Інноваційна діяльність та інноваційні процеси як об'єкт державного регулювання

РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

- 2.1. Науково-теоретичне розуміння державного регулювання інноваційної діяльності
- 2.2. Державна інноваційна політика в умовах воєнного стану
- 2.3. Сприяння інноваційному розвитку як стратегічна ціль державної політики

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність теми. Створення комфортних умов для впровадження інновацій є одним з ключових завдань держави в умовах війни, адже сприяє розвитку інноваційних бізнес-ідей та їх перетворення в конкурентоспроможні продукти, послуги та технології. В умовах триваючих воєнних дій саме інновації та технологічні розробки можуть стати об'єднуючим механізмом усіх сфер життєдіяльності суспільства, рушійною силою розвитку, що дозволить підвищити конкурентоспроможність та зміцнити економіку країни.

На сучасному етапі державотворення країни слід констатувати недостатню увагу інноваційній активності суб'єктів підприємництва з боку держави. Інноваційно сприятливе середовище як на національному рівні, так і на рівні окремого господарюючого суб'єкта є важливою конкурентною перевагою, оскільки орієнтує всі сторони їхньої діяльності на безперервне створення і комерціалізацію інновацій, що дає змогу ефективніше, ніж конкуренти, задовольнити фактичні запити споживачів, сформувати та освоїти нові ринки чи їх сегменти.

Обраний Україною євроінтеграційний шлях вимагає адаптації та інтеграції національної економічної системи до відповідних систем країн ЄС, що потребує запровадження інноваційної моделі розвитку, яка регламентована в ЄС як фундаментальна.

Тема магістерського дослідження актуалізується також тим фактом, що в умовах воєнного стану та негативних змін щодо здійснення підприємницької діяльності, питання створення сприятливого середовища для розвитку інновацій вимагають особливої уваги та комплексного аналізу. Наразі у 2024 році Україна при визначенні Глобального інноваційного індексу посіла у рейтингу 60-те місце з понад 130 країн світу, опустившись на п'ять позицій у порівнянні з минулорічним звітом BOIB.

Стан наукової розробки обраної тематики свідчить про наявність незначної кількості наукових досліджень проблем державного регулювання

інноваційної діяльності в умовах сучасних викликів та загроз. Окремі теоретичні питання державного регулювання інноваційної діяльності розглядались у працях С. В. Глібка, О. В. Розгон, Ю. М. Жорнокуя, І. Ю. Матюшенка, В. А. Чубенко, Д. Є. Висоцького. Серед вчених-економістів слід назвати наукові напрацювання, зроблені М. В. Мартиненком, В. В. Томах, А. В. Руснак та В. Є. Командровською. Незважаючи на значні наукові розробки інноваційної сфери, питання державного регулювання інноваційних процесів в умовах триваючих воєнних дій та у зв'язку з процесом інтеграції до ЄС потребують дослідницької уваги.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є комплексне дослідження державного регулювання провадження інноваційної діяльності суб'єктами підприємництва з урахуванням необхідності пришвидшення процесів інтеграції в ЄС.

Відповідно до поставленої мети дослідження було визначено такі основні завдання:

- дослідити понятійно-категоріальний апарат у досліджуваній сфері, визначити змістові ознаки категорій «інновації», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес»;
- представити огляд основних наукових підходів щодо розуміння державного регулювання інноваційної діяльності;
- сформулювати поняття державної інноваційної політики, конкретизувати проблеми та перспективи державного регулювання інноваційної діяльності в умовах воєнного стану;
- проаналізувати сучасний стан розвитку інновацій в Україні в контексті євроінтеграції та сформулювати відповідні висновки.

Об'єктом дослідження є державне регулювання інноваційних процесів в Україні в умовах євроінтеграції.

Предметом дослідження є комплексний механізм державного регулювання розвитку інноваційного середовища в Україні в умовах сучасних викликів.

Методи дослідження. У процесі написання роботи використовувалась низка методів, а саме: методи аналізу і синтезу; порівняння; узагальнення та формалізації; аналогії та моделювання тощо. Застосування сукупності логічних методів стало у нагоді під час проведення аналізу норм чинного законодавства, концептуальних документів та поглядів науковців з питань окресленої тематики.

Статистичну та інформаційну основу дослідження забезпечили національні та міжнародні нормативно-правові джерела, оприлюднена офіційна статистична інформація міністерств та відомств, монографічні дослідження та наукові публікації провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, аналітична інформація, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна та практичне значення роботи визначається, перш за все тим, що у представленій магістерській роботі проблема досліджується комплексно, в контексті аналізу чинного спеціального законодавства, та з врахуванням науково-теоретичних надбань провідних вчених. Новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуальної наукової проблеми з розроблення теоретико-методологічних засад та концептуальних підходів щодо вдосконалення державного регулювання інноваційних процесів в умовах євроінтеграції країни.

Апробація результатів. Отримані результати дослідження були представлені на II Міжнародній науково-практичній конференції «Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій» (м. Полтава, 25 квітня 2024 р.).

Структура роботи обумовлена метою, завданнями, об'єктом й предметом магістерського дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які загалом включають в себе п'ять підрозділів, висновків та списку використаної літератури (40 джерела). Основний зміст роботи викладено на 42 сторінках друкованого тексту, в тому числі 1 рисунок і 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ПРОБЛЕМУ

1.1. «Інновація» як економічна категорія: поняття, ознаки, функції та види

Легальне визначення поняття «інновації» представлено в спеціальному Законі України «Про інноваційну діяльність». Даний нормативно-правовий акт визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Відповідно до абз. 1 ч. 1 ст. 1 даного закону: «...інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери...» [1].

В своєму дисертаційному дослідженні Ю. Атаманова пропонує розглядати інновації як «...впровадження суб'єктом господарювання у виробничий процес відповідно до інноваційного проекту результату інтелектуальної, в тому числі наукової та науково-технічної, діяльності, який оформлено в установленому законом порядку як об'єкт права інтелектуальної власності та доведено до рівня інноваційного продукту зі здійсненням науково-дослідних та/або дослідно-конструкторських робіт і виготовленням дослідних зразків, пробних партій продукції та/або запровадженням експериментального виробництва...» [2, с.]

В спеціальній літературі представлені різні тлумачення поняття «інновація». Узагальнюючи основні підходи, Д. Яковенко виокремлює три

провідні наукові концепції, за якими пропонує тлумачити даний термін наступним чином:

1) еволюційний підхід (Й. Шумпетер, Ла Герре, Ю. Яковець та інші) – згідно з даним підходом, інновація розглядається як зміна, оновлення, що відбувається в продукті, технології, системі, методі;

2) процесний або динамічний підхід (Д. Тідд, Д. Бессант, К. Павітт, Б. Твісс, Б. Санто, українські економісти І. Школа, І. Будникевич, О.Лапко, Д. Черваньов, Л. Нейкова та ін.) під інновацією розуміють процес впровадження, освоєння і використання нових рішень; процес зміни і вдосконалення того або іншого продукту в тій або іншій господарській сфері;

3) об'єктний або статичний підхід (Х. Рігс, В. Хіппель, Р. Фатхутдінов, С. Покропивний) інновація визначається як результат інноваційного процесу у вигляді нової техніки (продукції), технології, нового методу, що впроваджується на ринку [3, с. 94].

С. Глібко пропонує розглядати поняття «інновації» в широкому та вузькому значенні. У вузькому значенні інновація ототожнюється з новою технікою, технологією, промисловим виробництвом. В широкому сенсі інновації розглядаються як прибуткове використання ідей, винаходів у вигляді нових продуктів, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного характеру [4, с. 22].

Досліджуючи зміст категорії «інновації» як економічної категорії низка вчених пропонує наступне визначення: ««інновація» як економічна категорія це не лише нові види технологій, продуктів чи послуг, а й модифікування існуючих, що в кінцевому результаті спричиняє поліпшення процесів діяльності в сфері їх застосування...» [5, с. 203].

У міжнародному довідковому посібнику про інновації Керівництво Осло (Oslo Manual, 2018), що є основним методологічним документом зі збору й аналізу даних про інновації на міжнародному рівні зміст категорії «інновації» складають ключові компоненти, а саме: знання, як основа для

інновацій, новизна та корисність, а також створення або збереження вартості як передбачувана мету інновації [6, с. 22].

Отож, загальне визначення інновації полягає в тому, що це може бути абсолютно новий або вдосконалений продукт чи процес (або їх комбінація), який значно відрізняється від попередніх продуктів чи процесів, і який був наданий потенційним користувачам (продукт) або введений в користування (процес).

Доцільно також звернути увагу, що при порівнянні нормативної дефініції поняття «інновації» з визначеннями, запропонованими у науковій та навчальній літературі, законодавець акцентує увагу на кінцевому результаті впровадження чи реалізації нових розробок, ідей.

Аналіз найбільш поширених визначень поняття «інновація» дає підстави сформулювати притаманні ознаки даного феномену:

- новизна, яка може мати як суто науковий чи технічний характер;
- значне поліпшення якісних властивостей товару та/або виробничих процесів;
- промислова придатність, тобто здатність до певної матеріалізації (перетворення у більш технологічно сучасні);
- комерційна доцільність упровадження інновацій;
- певна визначеність та документальна оформленість, що полягає у відповідному оформленні права інтелектуальної власності (наприклад, патенти, свідоцтва тощо).

Досліджуючи природу інновацій, Ю. Атаманова пропонує базові функції інновацій диференціювати наступним чином:

- інтелектуально-інформаційна,
- техніко-технологічна,
- інвестиційна
- конкурентна функції [2, с. 34].

Наукові дискусії щодо природи, характерних ознак, складових, функцій, видів та типів інновацій тривають і донині, адже немає уніфікованої

загальноприйнятної концепції інновацій. Однак інновації мають специфічні риси та класифікаційні ознаки. В спеціальній літературі представлено доволі багато авторських класифікацій видів та типів інновацій за різними критеріями. Аналіз найбільш поширених поглядів на проблему дозволив автору за результатами власних спостережень класифікувати інновації за різними ознаками для поділу та представити в роботі нижче у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація інновацій*

Критерій для диференціації	Вид інновації	Зміст інновації
За предметним змістом інноваційної діяльності інновації діляться	продуктові	орієнтовані на створення й використання нових або вдосконалених продуктів у сфері виробництва чи споживання;
	технологічні	нові способи (технології) виготовлення традиційних, удосконалених або принципово нових продуктів;
	управлінські	нові методи, стилі, форми, прийоми управління підприємствами, установами тощо;
	ринкові	проникнення на нові ринки чи створення нових ринків.
За ступенем новизни (глибини змін, що вносяться у сферу їх створення і використання)	радикальні (піонерні)	базуються на відкриттях, і, як правило, зумовлюють створення нових галузей виробництва і споживання, нових ринків, формування нових відносин у різних сферах людської діяльності;
	ординарні	базуються на винаходах або нових рішеннях і вносять істотні зміни в традиційні галузі діяльності
	поліпшуючі	грунтуються на раціоналізаторських пропозиціях і вдосконалюють традиційні продукти, технологи, методи управління тощо
За сферами діяльності (характером застосування)	виробничі	використовуються у сфері виробництва
	економічні	використовуються у сфері економічних відносин
	маркетингові	використовуються у сфері маркетингової діяльності, у тому числі маркетингові дослідження, товарна, цінова, збутова, комунікаційна політика, управління маркетингом тощо
	соціальні	використовуються в соціальній сфері
	екологічні та інші	використовуються у сфері природокористування й охорони навколишнього середовища

*складено автором

Автор не претендує на вичерпність представленої у таблиці 1.1 видів інновацій, які визначають дослідники.

Заслуговує на увагу розгорнута типологізація, запропонована Ю. Даниленко, який обирає для класифікації такі критерії як ефективність, тип і новизна змін [7].

І. Федішин пропонує для класифікації видів інновацій наступні критерії:

- призначення і ефективність;
- масштаб застосування;
- рівень новизни;
- технологічні параметри;
- стадії життєвого циклу товару, на якій впроваджується інновація або розробляється нововведення;
- сфера застосування;
- вид ефекту, що отриманий внаслідок впровадження інновації;
- зміст інновації [8].

Отож, в спеціальній науковій літературі інновації поділені за різними критеріями, але слід пам'ятати, що усі ці види перебувають взаємозв'язку та характеризують весь інноваційний механізм.

Підсумовуючи, слід констатувати, що термін «інновація» є неоднозначним та складним, але беззаперечно, що інновації – це креативний, новаторський, творчий процес внесення змін у різні суспільні відносини, що є запорукою для досягнення конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Отож, в економічній та юридичній науковій літературі є достатньо різних теорій (концепцій) до розуміння змісту та ознак поняття «інновація», на імпонує позиція, висловлена І. Чіковим, що лише загальна та комплексна систематизація науково-методичних підходів до трактування сутності інновації як економічної категорії дозволяє виділити наступні найбільш істотні напрямки дослідження, що передають її зміст:

- інновація як результат;
- інновація як процес;
- інновація як зміни;
- інновація як засіб (інструмент);
- інновація як відносини [9].

1.2. Інноваційна діяльність та інноваційні процеси як об'єкт державного регулювання

Організація інноваційної діяльності має свої особливості у різних суб'єктів господарювання, а також установ. Деякі організації управляють своєю інноваційною діяльністю за допомогою чітко визначених інноваційних проектів чи програм із виділеними бюджетами, для яких інновація є проміжною або кінцевою віхою. Інші організації насамперед інтегрують свою інноваційну діяльність у регулярні бізнес-операції та працюють над тим, щоб постійно вдосконалювати свою продукцію та бізнес-процеси, а інші організації в основному займаються інноваційною діяльністю на спеціальній основі.

Аналіз науково-методичних та теоретико-прикладних підходів показує, що залежно від предмету та об'єкту дослідження інновації можна розглядати як результат або процес, оскільки в роботах вітчизняних та зарубіжних науковців термін «інновація» доволі часто визначається одночасно і як процес створення та впровадження чогось нового, так і його конкретний результат. Внаслідок впровадження інновацій, кількісно та якісно змінюються властивості товарів (виробів або послуг), технологій їх виробництва, пришвидшується економічний розвиток, забезпечується інтенсифікація суспільного виробництва. [10, с. 34].

В зв'язку із вищевикладеним, враховуючи об'єкт та предмет нашого дослідження, є сенс зупинитись на висвітленні окремих понять

категоріального апарату досліджуваних суспільних відносин, а саме розмежувати категорії «інноваційна діяльність» та «інноваційні процеси».

Таблиця 1.2. складена автором на підставі аналізу чинного законодавства з питань інноваційної діяльності та наукових поглядів провідних фахівців на проблематику.

Таблиця 1.2

Нормативні та науково-теоретичні визначення поняття «інноваційна діяльність»*

Джерело / автор	Дефініція
ГК України [11]	«...1. Інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя...» (ст. 325)
ЗУ «Про інноваційну діяльність» [1]	«...інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг...» (ст. 1)
Керівні принципи збору та інтерпретації даних про інновації (міжнародний документ) [12]	«...інноваційна діяльність - всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні кроки, які фактично або за задумом ведуть до реалізації інновацій...»
Й. Шумпетер [13]	«...інноваційна діяльність - процес, що складається з п'яти основних складових: введення нового товару, з яким не знайомий споживач, або товару нового виду; впровадження нового методу виробництва продукції, який раніше не використовувався у цій галузі промисловості; відкриття нового ринку, на якому цю галузь промисловості цієї країни не було представлено; завоювання нового джерела сировини та напівфабрикатів; впровадження нової організаційної структури в будь-якій галузі...»
Ю. Атаманова [14]	«...інноваційна діяльність – діяльність зі створення на підставі об'єктів інтелектуальної власності інноваційних продуктів, готових до безпосереднього впровадження (використання) в умовах конкретного виробництва чи господарської діяльності, їх комерціалізації та впровадження (використання) як інновацій у виробництві та соціальній сфері, що здійснюється на основі реалізації інвестицій, з отриманням нової або суттєво вдосконаленої продукції, виконанням інноваційних робіт, наданням інноваційних послуг, а також підвищенням техніко-технологічних показників відповідної господарської діяльності та виробничого процесу...»

*складено автором

Види інноваційної діяльності по-різному класифікують науковці, але слід зазначити, що у чинному законодавстві представлено нормативне бачення по даному питанню. Зокрема, у ч. 2 ст. 327 ГК України «Види інноваційної діяльності» законодавець диференціює інноваційну діяльність за напрямками:

«... проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції;

розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технологій;

розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища;

технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології...» [11].

Доволі цікавим є підхід до класифікації видів інноваційної діяльності, запропонований авторами науково-практичного посібника з інноваційного права, залежно від ступеня впровадження інновації. За цим критерієм інноваційну діяльність організації поділяють на три види:

1. Успішна, тобто така, що призвела до впровадження нової інновації (хоча сама інновація не обов'язково має бути комерційно успішною).
2. Триваюча, тобто така, робота щодо якої продовжується, і яка ще не призвела до впровадження інновації.
3. Припинена, тобто така, розробка чи впровадження якої було скасоване.

При цьому, як зазначають автори, інноваційна діяльність може створювати знання або інформацію, яка не використовується для впровадження інновацій на підприємстві протягом значного періоду. Сюди можуть входити знання про діяльність, яка не відповідає основним інноваційним цілям організації. У такому разі організації можуть використовувати результати своєї інноваційної діяльності, включаючи інновації, нові знання, зберігаючи результати для власного використання до

більш пізнього терміну, або передавати, продавати чи ліцензувати результати для інших фірм чи організацій. Визначення інновацій та інноваційної діяльності дозволяють вивести ознаки, якими можна охарактеризувати організації, що займаються відповідною діяльністю [4, с. 38].

Що ж до ознак інноваційної діяльності Ю. Атаманова пропонує віднесені такі:

а) основним предметом є впровадження, використання та комерціалізація результатів наукових досліджень і розробок у виробництво і соціальну сферу;

б) об'єкт – нематеріальні блага – результати інтелектуальної діяльності (результати наукових досліджень і розробок), які доводяться до стану інноваційного продукту та впроваджуються як інновації;

в) довгостроковий характер;

г) високий ступінь непередбачуваності наслідків та результатів, ризиковий характер;

г) припускає фінансування робіт із реалізації інноваційного проекту щодо впровадження та використання результатів наукових досліджень і розробок, тобто супроводжується інвестуванням коштів у нематеріальні об'єкти, що фактично становить інший елемент предмета інноваційної діяльності;

д) позитивні соціально-економічні зрушення;

є) одним з результатів її здійснення є підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та продукції, що ними випускається на базі реалізації інновацій [14, с. 84].

Основні результати інноваційної діяльності полягають у:

1) випуску інноваційної продукції;

2) здійсненні інноваційних робіт або наданні інноваційних послуг;

3) застосуванні інноваційних технологій;

4) запровадженні інноваційного виробництва в результаті поєднання різних видів інновацій (створення виробництва нових або значно удосконалених товарів «під ключ») [4, с. 48].

Для з'ясування питання про співвідношення двох досліджуваних в даному підрозділі понять «інноваційна діяльність» та «інноваційних процес» є сенс звернутись до визначень, що представлені автором у таблиці 1.2. На нашу думку, інноваційну діяльність слід розглядати суто як процес певних послідовних дій, відповідно поняття «інноваційна діяльність» є родовим (загальним), а «інноваційний процес» - видовим (вузьким).

В підручнику з інвестиційного права за заг. ред. Ю.М. Жорнокуя інноваційний процес розглядається як послідовний процес створення ідеї, проектування, тестування, виготовлення та реалізації продукції [15, с. 61].

Отож в запропонованому вище тлумаченні поняття «інноваційний процес» акцент робиться на тому, як інновація розробляється і виробляється на різних етапах (творчість, маркетинг, дослідження, розробка, виробництво та розповсюдження) та на їх розбивку. Це не лінійний процес, з чітко розмежованими послідовностями і автоматичним подальшим, а скоріше системою взаємодій, приїзду та переходу між різними функціями та різними гравцями, чий досвід, знання та ноу-хау взаємно підсилюють і накопичуються. Тому на практиці все більше значення приділяється механізмам взаємодії всередині організації (співпраця між різними підрозділами та участю працівників в організаційних інноваціях), а також мережам, що зв'язують фірму з її середовищем (інші організації, допоміжні служби), центри експертизи, науково-дослідні лабораторії тощо). Відносини з користувачами, враховуючи виражений попит, і передбачення потреб ринку і суспільства, настільки ж важливі, якщо не більше, ніж майстерність технології [4, с. 64].

Зарубіжні дослідники пропонують розглядати інноваційний процес як впровадження нового або значно покращеного виробництва або способу доставки (включаючи значні зміни в техніці, обладнанні та/або програмному забезпеченні). Не розглядаються інноваціями: незначні зміни або поліпшення,

збільшення виробничих або сервісних можливостей шляхом додавання виробничих або логістичних систем, які дуже схожі на ті, котрі вже використовуються, для відмови від використання процесу, простих замін капіталу або розширень, змін, зумовлених чисто від зміни цін на фактори виробництва, настройки, регулярних сезонних та інших циклічних змін, торгівлею нових або значно вдосконалених продуктів [16, с. 10].

У другому визначенні інноваційного процесу, представленому у закордонних джерелах акцент робиться на новий продукт, процес або послугу. Здійснюється різниця між радикальними інноваціями або проривом (наприклад, запуск нової вакцини, компакт-диска) і прогресивними інноваціями, які змінюють продукти, процеси або послуги за допомогою послідовних поліпшень [4, с. 64].

Як зазначають дослідники, у наукових джерелах висвітлено декілька підходів до розуміння терміну «інноваційний процес», в залежності від підходів до структури цього явища.

Першим підходом є так звана «лінійна модель інноваційного процесу», що дозволяє надати наступне визначення, інноваційний процес – це послідовний процес створення ідеї, тестування, виготовлення та реалізації продукції.

Ринкова модель інноваційного процесу – це послідовний процес торгівлі, дослідження та наукових відкриттів, проектування та тестування, виробництва та реалізації продукції.

Ціннісна ланцюгова модель Клейн Розенберга передбачає 5 кроків (складників) інноваційної моделі:

1. Визначення потенційних потреб ринку.
2. Дослідження або створення нового плану аналізу для виробництва нових продуктів.
3. Детальне проектування, випробування та створення змінених проєктів.
4. Виробництво.

5. Розповсюдження та маркетинг [4, с. 65].

Інноваційний процес бізнес-моделі Кембріджу складається з восьми послідовних, але повторюваних фаз або кроків:

1. формування мети;
2. концептуальне проектування;
3. віртуальні прототипи;
4. експеримент;
5. детальне проектування;
6. пілотування;
7. запуск;
8. коригування та диверсифікація [4, с. 67].

Що стосується унормування перерахованих вище економічних процесів, маркетингу та просування інноваційних продуктів у нормативно-правових актах як невід'ємної складової державного регулювання, то слід констатувати наявність проблем у моделюванні правового механізму забезпечення інноваційного процесу, як функціонального, так і інституційного, особливо з врахуванням запровадження воєнного стану в Україні.

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1. Науково-теоретичне розуміння державного регулювання інноваційної діяльності

Місія державного регулювання у розвитку національної економіки України та досягнення цілей сталого розвитку на сучасному етапі державотворення та вплив негативних чинників на трансформацію механізму державного регулювання інноваційної діяльності неможливо не дооцінювати.

Аналіз сучасного стану державного регулювання інноваційної діяльності дає підстави констатувати численні проблеми, що потребують не лише нормативного урегулювання, але і науково-теоретичної, доктринальної оцінки, зокрема щодо посилення ролі держави, її впливу, та надмірного втручання у функціонування суб'єктів господарювання під час воєнного стану, що може перетворитись на реальну загрозу для галузі.

Незважаючи на ґрунтовні наукові дослідження, вивчення окремих аспектів державного регулювання інноваційної діяльності в умовах воєнного стану, євроінтеграції та розбудови цифрової економіки потребують додаткового комплексного аналізу.

Для розуміння сучасного механізму державного регулювання інноваційної діяльності в умовах війни та євроінтеграційної розвитку, доцільно визначитись із співвідношенням інститутів «державне регулювання» та «державне управління» як базових понять.

Незважаючи на широке використання у теорії державного управління понять «державне регулювання» та «державне управління» їх зміст, а також співвідношення між даними категоріями тлумачиться по-різному.

Окремі наукові позиції, сформульовані провідними науковцями викликають певний науковий інтерес та потребують додаткового висвітлення

в межах нашого дослідження. З цього приводу заслуговують на увагу доведені В. Авер'яновим науково-теоретичні погляди. Видатний теоретик державного управління пропонує розглядати співвідношення між поняттями «державне регулювання» та «державне управління» як похідне від тлумачення загальних категорій «регулювання» й «управління».

Виходячи з загальних уявлень про співвідношення фундаментальних понять науки управління, В. Авер'янов розглядає поняття державного регулювання на основі загальної теорії управління з урахуванням особливої сфери діяльності органів держави, які мають виконавчий характер. Вчений формулює висновок, що «державне регулювання» є більш широким поняттям, ніж «державне управління», оскільки охоплює ширшу сферу організаційності діяльності держави. Державне регулювання тісно пов'язане насамперед з формами державного управління, тому зазначені поняття частково збігаються.

Державне регулювання й державне управління спрямовані на досягнення однієї мети управління: впорядкування соціальних об'єктів та соціальних процесів, переведення їх з одного стану в інший. Проте державне регулювання й державне управління мають суттєві відмінності, пов'язані з використанням специфічних засобів (методів) управлінського впливу. Державне управління слід розглядати як певний вид діяльності органів держави, яка має владний характер і передбачає насамперед організуючий і розпорядчий вплив на об'єкти управління шляхом використання певних повноважень. З цієї точки зору, державне управління має ознаки, характерні для виконавчої влади, що пов'язані з поділом державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Функціонування виконавчої влади, поряд з використанням методів державного управління, передбачає і державне регулювання. Останнє, виходячи з аналізу правових актів, застосовується не тільки в межах виконавчої влади і передбачає не тільки вплив на об'єкти управління, а й вплив на суспільне середовище цих об'єктів (соціальні процеси та явища, які безпосередньо впливають на стан певного об'єкта управління) [17, с. 65].

Підтримуючи позицію В. Авер'янова, В. Негребельний формулює заключення про те, що змістовна сутність державного регулювання (на відміну від державного управління як владно-розпорядчої діяльності) полягає у використанні переважно непрямих (економічних, стимулюючих, заохочувальних) методів управлінського впливу на відповідні об'єкти. Водночас у державному регулюванні застосовуються й методи безпосереднього впливу на об'єкти управління, а тому державне регулювання, зрештою, неможливе без використання методів державного управління [18, с. 136].

У своїй монографії З. Гладун пропонує розглядати державне регулювання як окремий вид діяльності органів державної влади, що полягає у здійсненні ними комплексних заходів (організаційних, правових, економічних тощо) у сфері соціальних, економічних, політичних духовних та інших суспільних процесів з метою їх упорядкування, встановлення загальних правил і норм суспільної поведінки, а також запобігання негативним явищам у суспільстві [19, с. 102]. Запропоноване визначення загальноприйнятним та дозволяє зрозуміти зміст цієї державно-владної діяльності.

Отже, державне регулювання - це система заходів, що здійснюються спеціально уповноваженими державними органами у певних сферах життєдіяльності суспільства з метою реалізації функцій держави шляхом застосування спеціальних методів впливу та встановлення певних правил, критеріїв і стандартів.

Дослідження питання співвідношення державного управління та державного регулювання дає підстави говорити про існування трьох найбільш поширених наукових підходів на проблему співвідношення цих фундаментальних категорій у сучасній теорії управління, а саме:

- державне регулювання є більш широким поняттям, ніж державне управління;
- державне регулювання є функцією та невід'ємною детермінантою державного управління;

- державне регулювання та державне управління є тотожними поняттями.

В межах дослідження, з метою з'ясування змісту поняття державне регулювання безпосередньо інноваційної діяльності доцільно проаналізувати фундаментальні науково-теоретичні підходи до трактування понять «державне регулювання економіки» та «державне регулювання господарської діяльності», оскільки економіка країни, невід'ємним сектором якої є фінансовий ринок, за будь-яких умов функціонування (мирний час, воєнний стан, повоєнне відновлення) завжди залишається однією з найбільш регульованих державою сфер. Що ж до змістового наповнення поняття «державне регулювання господарської діяльності» то одним з видів господарської діяльності є фінансова діяльність з надання фінансових послуг, що здійснюється з метою одержання прибутку, тому вбачається що з'ясування основних ознак державного регулювання економіки, господарської діяльності, підприємницької діяльності взагалі, сприятиме визначенню специфічних ознак державного регулювання ринку фінансових послуг та формулюванню авторської дефініції досліджуваної категорії.

В економічній літературі державне регулювання економіки прийнято розглядати в теоретичній та практичній площинах.

З теоретичної точки зору державне регулювання економіки – це система знань про сутність і закономірності дії та правила застосування типових методів і засобів впливу держави на хід соціально-економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей державної економічної політики, а з практичної точки зору – це складова частина відтворення (кругообіг ресурсів, доходів, продуктів) [20, с. 12].

Викликає інтерес визначення змісту державного регулювання економіки, представлене Р. Бойчук у монографії «Правові основи здійснення господарської діяльності в інноваційному суспільстві», а саме: «...державне регулювання економіки, – це обмеження свободи, встановлення тих або інших рамок, великих або менших обмежень залежно від обраної моделі

регулювання. Метою економічної політики держави має бути максимізація цінності суспільного виробництва, яка досягається шляхом отримання найбільшого економічного ефекту кожним суб'єктом господарювання і на основі цього максимального задоволення потреб споживачів..» [21, с. 61]. В подальшому, автор суті державного регулювання економічної (господарської) діяльності розглядає як діяльність держави в особі її органів, що спрямована на упорядкування відносин в ринковій економіці [22, с. 91].

І. Назаркевич пропонує визначення державного регулювання національної економіки як системи правил, координуючих органів та заходів держави, спрямованих на структурне реформування національної економіки з урахуванням геополітичних, природних, культурних і господарських особливостей, відповідно до визначених стратегічних пріоритетів, національних інтересів та системи національної безпеки держави [23, с. 58].

Н. Шибаєва і Т. Бабан трактують державне регулювання економіки як систематичний вплив держави на економічну поведінку суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру з метою створення конкурентних умов для їх функціонування і вирішення соціально-економічних проблем суспільства [24, с. 10].

В умовах ринкового господарства державне регулювання економіки В. Приходько пропонує розглядати як систему типових заходів законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, здійснюваних державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування існуючої соціально-економічної системи до змінних умов [25, с. 6].

Представлені вище науково-теоретичні дефініції поняття «державне регулювання економіки» дозволяють тлумачити зміст даного інституту як в широкому, так і вузькому аспектах.

В широкому сенсі, державне регулювання економіки – це сукупність стандартних цілеспрямованих заходів і процедур, які систематично ініціюють, запроваджують і здійснюють у соціально-економічній системі на локальному, регіональному, національному і глобальному рівнях у державі для

забезпечення умов ефективного функціонування і розвитку економічної системи. У вузькому розумінні під державним регулюванням економіки розуміють процес впливу державної влади (в особі органів законодавчої й виконавчої влади та управління) на умови, спосіб і характер дій суб'єктів економічної системи відповідно до її пріоритетів [20, с. 12].

На підставі ґрунтовного аналізу законодавства та спеціальних досліджень В. Щербина формулює визначення поняття «державне регулювання господарської діяльності» як здійснення державою в особі її компетентних органів комплексу економіко-правових, організаційно-правових (управлінських) та юридичних (правових) заходів щодо упорядкування діяльності господарських організацій та фізичних осіб-підприємців з метою реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку шляхом застосування різноманітних засобів і механізмів такого регулювання» [26, с. 11].

Ю. Косенюк пропонує визначення терміну «державне регулювання у сфері підприємницької діяльності» розглядати з наступним його змістовим наповненням:

- 1). як одну з функцій управління;
- 2). як коригуючу діяльність;
- 3). як окремий вид діяльності держави у сфері бізнесу;
- 4). як регуляторний процес [27, с. 30].

З точки зору унормування механізму державного регулювання інноваційної діяльності, то відповідно до ст. 328 ГК України, держава регулює інноваційну діяльність шляхом:

«... визначення інноваційної діяльності як необхідної складової інвестиційної та структурно-галузевої політики; формування і забезпечення реалізації інноваційних програм та цільових проектів;

створення економічних, правових та організаційних умов для забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності;

створення та сприяння розвитку інфраструктури інноваційної діяльності.

2. Держава здійснює контроль за інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин, її відповідністю вимогам законодавства і державним інноваційним програмам. Законом можуть бути передбачені галузі або об'єкти інноваційної діяльності, в яких обмежується чи забороняється використання іноземних інвестицій...» [11].

Що ж до норм спеціального законодавства, то відповідно до ст. 6 «Про інноваційну діяльність»: «... 1. Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури...» [1].

Провідні фахівці у сфері інноваційної діяльності пропонують розглядати державне регулювання інноваційної діяльності як систему дій суб'єктів державної інноваційної політики, що спрямована на створення необхідних умов для комплексної реалізації інноваційної діяльності в Україні [4, с. 86].

Таким чином, державне регулювання інноваційної діяльності, в основному реалізується шляхом:

1) визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності згідно Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності».

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні є науково і економічно обґрунтовані та визначені відповідно до цього Закону напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення національної безпеки і оборони, економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень [28];

2) формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм; створення нормативно-правової бази та економічних;

3) створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;

4) фінансової підтримки виконання інноваційних проектів, приватизації державного майна, розподілу і використання цих коштів;

5) стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;

6) встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

7) підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Концептуальне розуміння меж легітимності державного втручання в економічні процеси та сутності негативних і позитивних обов'язків держави щодо забезпечення економічних свобод викладено у монографії М. Савчини «Правове регулювання та економічні свободи і права»: «ідея втручання як

легітимного впливу у сфері приватної автономії ґрунтується на тому, що найбільш ефективним гарантом прав людини є держава, одночасно виступаючи найпотенційнішим їх порушником. Тому таке втручання має мати належне обґрунтування, бути розумним, передбачуваним і не посягати на сутнісний зміст права» [29, с. 26].

Враховуючи обставини, в яких наразі опинилась економіка нашої країни, заслуговує на увагу думка І. Михасюка щодо особливостей державного регулювання економіки в часи викликів. Академік вважає, що еволюційна трансформація стагнуючої і обтяженої викликами національної економіки може бути стимульована економічною централізованою політикою держави, яка часто позначається як економічна диктатура. Необхідність впровадження економічної диктатури в Україні, зокрема оголошення надзвичайного економічного стану, зумовлена тривалою та руйнівною кризою, що охоплює всі сфери суспільного життя - економічну, соціальну та політичну - і може викликати соціальні потрясіння. У перехідний період така політика дозволяє швидко вдосконалити структуру національного виробництва, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності та економічному зростанню. Натомість економічні методи державного регулювання та ринкові механізми, орієнтовані на зміни в структурі виробництва, проявляють ефект лише через тривалий час, супроводжуючи це зростанням безробіття та зниженням економічних показників. Економічна диктатура, навпаки, здатна за короткий термін подолати негативні явища та процеси, що виникли та закріпилися в період становлення ринкових відносин. Окрім цього, така політика надає державі можливість ефективно і цілеспрямовано використовувати обмежені ресурси, зокрема енергетичні та інвестиційні, а також раціоналізувати зовнішньоекономічні зв'язки. [30, с. 14].

У разі втручання держави в економічну сферу шляхом державного управління та державного регулювання, як вважає В. Нагребельний, «в умовах кризових явищ, економічних та соціальних викликів і ризиків вкрай потрібен більш продуктивний державний менеджмент, адекватна існуючим відносинам

власності організація виконавчої влади, за якої держава отримає, нарешті, довгострокову стратегію свого розвитку, а уряд має стати генератором і реалізатором реформ. Замість «ручного» керування та роботи в режимі «гасіння пожеж» він має перейти до формування стабільних, прозорих та однакових для усіх суб'єктів економічних відносин правил» [18, с. 138]. Хоча ця теза була висловлена вченим ще у 2013 році, в умовах сучасних викликів вона залишається актуальною. Вбачається, що під час війни, досягнення публічного інтересу, а саме – забезпечення надійного та стабільного функціонування усього фінансового сектора та безперебійної роботи ринку фінансових послуг можливо лише за умови посилення інституційної спроможності Регулятора та його ефективного державного менеджменту.

Про проблему забезпечення балансу публічних і приватних інтересів в економіці, а саме під час визначення меж державного регулювання економіки зазначає також і Р. Бойчук. На думку науковця, «в результаті бажання відмовитися від всеохоплюючого контролю держави як атрибуту адміністративно-командної системи запроваджена державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності як напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України» [31, с. 17].

Доцільність або недоцільність втручання, а саме виправдання втручання держави в економічні свободи і права, М. Савчина пропонує розглядати як в трьох аспектах. При цьому «зміст принципу пропорційності визначають критерії судової перевірки владних дій при здійсненні функцій законодавства,

управління та правосуддя. Трискладовий тест становлять такі підстави застосування державою певних заходів:

1) втручання має відбуватись на основі закону, тобто задля оптимального досягнення легітимної мети заходи, що застосовуються мають ґрунтуватися на законах. Такі заходи мають бути вимушені, і без їхнього запровадження не буде досягнута мета, на основі чого закон має уповноважувати публічну адміністрацію забезпечувати громадський порядок, захист прав людини та економічний добробут;

2) необхідність у демократичному суспільстві. Запроваджені заходи мають бути нагальними і мінімально обмежувати права людини. Між втручанням державного органу та метою, задля якої воно відбувається, має існувати чіткий зв'язок. Ключовою засадою при досягненні мети є базовий принципом -баланс відповідних публічних та приватних інтересів;

3) достатність і доречність засобів. Застосування заходів має бути розумним, адекватним і в рамках процесуальної економії досягати легітимної мети таким чином, щоб не посягати на сутнісний зміст економічних свобод» [29, с. 28-29].

Запровадження воєнного стану в країні, безсумнівно, викликало трансформацію державного регулювання усіх сфер суспільного життя, у зв'язку з цим, першочерговим завданням законодавця є максимальне збереження співмірності (справедливість, пропорційність, розумність, оптимальність) балансу між публічними та приватними інтересами. Відтак, виникає доктринальна проблема допустимості обмеження економічних прав і свобод, яка розглядається у контексті колізії приватного та публічного інтересів. Вирішення цієї теоретичної проблеми передбачає моделювання на практиці алгоритму дій органів державної влади, спрямованих на досягнення та захист публічного інтересу в умовах війни, який влада в умовах сьогодення оцінює надзвичайно високо та гостро.

2.2. Державна інноваційна політика в умовах воєнного стану

Термін «державна інноваційна політика» має багато визначень у сучасній науці, що зумовлено міждисциплінарним характером цього явища. Дослідники-економісти [32] розглядають державну інноваційну політику з процесуальних позицій, перш за все, як систему заходів органів держави, метою якої є створення умов для найкращого розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, підвищення конкурентоспроможності національної наукоємної продукції, розроблення й удосконалення нормативно-правової бази й розвиток інноваційного середовища.

Фахівці у сфері державного управління роблять акцент на структурному підході, визначаючи державну інноваційну політику або як сукупність цілей, завдань, пріоритетів інноваційної діяльності країни і механізмів їх реалізації, або як вплив держави на інноваційну діяльність за допомогою прямих та опосередкованих важелів правового та економічного регулювання задля розвитку науки і техніки та інноваційних процесів [33].

Нормативне бачення провідної мети та принципів державної інноваційної політики сформульовано у Законі України «Про інноваційну діяльність»:

«...1. Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

2. Основними принципами державної інноваційної політики є:

- орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України;
- визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку;
- формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності;

- створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу;
- забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності;
- ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері;
- здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок;
- фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури;
- інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності;
- підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності....» [1].

В спеціальній літературі при визначенні державної інноваційної політики привалює цільовий підхід, коли найважливішими завданнями інноваційної політики дослідники вбачають розвиток інноваційного бізнес-середовища і накопичення інноваційного потенціалу економіки на підставі реалізації таких принципів, як ініціативність, прецизійність, інтерактивність, об'єктивізація, а формування інноваційної політики пов'язують, насамперед, з переорієнтацією системи державного регулювання на всебічне заохочення підприємництва, приватної ініціативи.

На нашу думку, інноваційна політика, являє собою комплекс принципів та заходів щодо планування, розробки, стимулювання, регулювання і контролю процесів інноваційної діяльності у науково-технічній та виробничих сферах.

С. Глібко та О. Розгон констатують, що різні підходи до визначення державної інноваційної політики поєднує наявність декількох констант:

- 1) суб'єкти розробки і впровадження державної інноваційної політики (якими виступають органи державної влади);
- 2) повноваження цих суб'єктів, що спрямовані на комплексне регулювання суспільних відносин, що виникають під час інноваційного циклу;
- 3) механізми і способи реалізації визначених повноважень (державне регулювання інноваційної діяльності) [4, с. 68].

Слід зазначити, що державна політика управління інноваційною сферою зазнала певних трансформацій за часи незалежності України. Аналіз нормативно-правових актів у цій галузі правових відносин, а також поява і зміна центральних органів управління національною інноваційною системою дозволяють виділити декілька етапів її становлення;

- 1 етап – етап нормативного визначення,
- 2 етап – етап інституціоналізації,
- 3 етап - етап суміжного галузевого визначення, що триває і по сьогоднішній день.

Етап нормативного визначення у становленні національної інноваційної системи пов'язаний з ухваленням основних законів, що визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні і у суміжних сферах.

Йдеться про Закони України «Про інвестиційну діяльність» (1991 рік), «Про наукову і науково-технічну експертизу» (1995 рік) та «Про інноваційну діяльність» (2002 рік). В якості суттєвого стимулювання розвитку інноваційної діяльності в Україні варто визнати процес становлення в Україні технопарків та інших інноваційних підприємств, діяльність яких вимагала чіткої регламентації та координації дій усіх організаційних елементів, що входили до їхнього складу. Відповідно, були прийняті Закони України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (1999 рік) та «Про спеціальну економічну зону «Яворів» (1999 рік).

На цьому етапі паралельно відбувається формування інституційного визначення сфери правового регулювання інноваційної діяльності, але воно ще не має системного характеру.

Етап нормативного визначення у становленні національної інноваційної системи характеризується запровадженням нормативного регулювання відносин в інноваційній сфері, визначенням її специфіки і зв'язків із суміжними галузями, розробкою механізмів фінансової підтримки. На цьому етапі формуються законодавчі передумови подальшої інституціоналізації системи державного управління інноваційною галуззю.

Етап інституціоналізації у становленні національної інноваційної системи пов'язаний зі створенням у 2005-му році Державного агентства України з інвестицій та інновацій. Це агентство стало спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності [4, с. 93].

На етапі суміжного галузевого визначення державою не лише змінено органи державного управління національною інноваційною системою, але й змістовно визначено пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні (Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»), запроваджено програмно-цільовий метод державного регулювання інноваційних процесів (Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні).

Питання визначення сфери компетенції і правового статусу центрального органу державної виконавчої влади у сфері інноваційного розвитку в Україні постійно проблематизується, проте держава і досі не змогла знайти на нього влучну відповідь.

На вирішення низки проблем у досліджуваній сфері, у Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року [34], основна мета якої полягає в удосконаленні державної політики у сфері розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва як ключового сектору вітчизняної економіки в

умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України шляхом створення умов для сталого розвитку, створення доданої вартості та цифрової трансформації, полегшення доступу до фінансування, підтримки зростання суб'єктів малого і середнього підприємництва на внутрішньому та зовнішньому ринку, особливо на внутрішньому ринку ЄС, також йдеться про інноваційний розвиток.

Стратегія містить чотири стратегічних цілі:

1. відновлення та полегшення процесу ведення бізнесу;
2. сприяння інноваційному розвитку, цифровій трансформації та «зеленому переходу»;
3. розвиток людського капіталу та культури підприємництва;
4. посилення конкурентоспроможності та збільшення експорту. [34].

Безпосередньо про шляхи досягнення стратегічної мети, що пов'язана із інноваційним розвитком країни буде йтися у наступному розділі роботи.

Таким чином, державна інноваційна політика – це діяльність держави, що спрямована на створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

2.3. Сприяння інноваційному розвитку як стратегічна ціль державної політики

В умовах війни, тотальної цифровізації усіх сфер суспільного життя, активного впровадження новітніх технологій стратегічне планування інноваційної політики держави набуває особливої актуальності. Україна, як країна з великим потенціалом в сфері науки і технологій, повинна розробляти свою стратегію інноваційного розвитку, що відповідає глобальним трендам та внутрішнім потребам економіки у контексті повоєнного відновлення держави

та прагнення до членства в ЄС, використовуючи увесь спектр наявного потенціалу.

У нещодавно схваленій Розпорядженням КМУ від 30 серпня 2024 р. № 821-р Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року поміж чотирьох стратегічних цілей:

1. відновлення та полегшення процесу ведення бізнесу;
2. сприяння інноваційному розвитку, цифровій трансформації та «зеленому переходу»;
3. розвиток людського капіталу та культури підприємництва;
4. посилення конкурентоспроможності та збільшення експорту [34].

друга ціль пов'язана саме із створенням в країні сприятливого інноваційного середовища. Візуально структурні елементи, що становлять змістове наповнення базової стратегічної цілі відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року представлено на рисунку нижче.

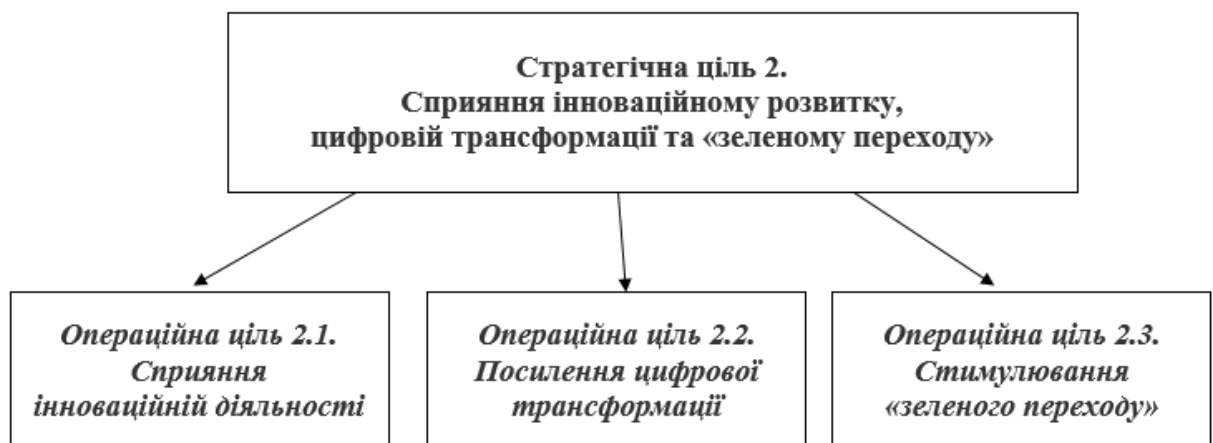

Рис. Стратегічні цілі державної політики у сфері розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва

Таблиця 2.1

Зміст та шляхи досягнення стратегічної цілі у сфері розвитку інновацій*

Операційна ціль 2.1.	
Сприяння інноваційній діяльності	
Зміст операційної цілі	встановлення фінансових стимулів для розвитку інновацій серед малого і середнього підприємництва
	підтримка інноваційних підприємств із високими темпами зростання (стартапів)
	підтримка розвитку інновацій з боку ЄС шляхом участі у програмах ЄС із досліджень та інновацій, зокрема «Горизонт Європа» і «Цифрова Європа»
	сприяння приватному фінансуванню інноваційної діяльності шляхом залучення приватного капіталу для розвитку перспективних проектів без безпосереднього фінансового навантаження на державу, ефективного функціонування неформальних інвесторів («бізнес-ангелів») та венчурних фондів для підтримки інноваторів і стартапів, сприяння їх розвитку та інтеграції інновацій в економіку
	посилення захисту інтелектуальної власності, що створює додаткові стимули для інвестування в дослідження та розроблення нових продуктів та дає змогу максимально збільшити прибуток від інновацій
	підтримка у прийнятті регіональних стратегій смарт-спеціалізації, що передбачає забезпечення збалансованого та рівного розвитку регіонів шляхом визначення галузей, в яких регіони мають конкурентні переваги, сприяння розвитку інновацій у визначених галузях та покращення координації дій між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та приватним сектором
	створення європейських хабів цифрових інновацій (EDIHs), єдиного вікна для компаній та організацій, що допомагає реагувати на цифрові виклики
	запровадження програм грантової підтримки та кредитування для підтримки діяльності малого і середнього підприємництва з проведення досліджень і розробок у пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та стратегічних пріоритетних напрямках інноваційної діяльності, визначених ЗУ «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»
Основні завдання для реалізації цієї операційної цілі:	підтримка діяльності та створення нових галузевих кластерів і наукових парків, які сприятимуть співпраці між малим і середнім підприємництвом, науковими установами, закладами вищої освіти та лідерами певних галузей у пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та стратегічних пріоритетних напрямках інноваційної діяльності, визначених ЗУ «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»
	розширення грантових програм для малого і середнього підприємництва, спрямованих на фінансування наукових (науково-технічних) робіт, юридичного та експертного супроводу з метою державної реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, створених в результаті реалізації інноваційних проектів
	забезпечення надання фінансової підтримки для створення високотехнологічних виробництв за участю закладів вищої освіти та наукових установ на умовах співфінансування
	проведення навчання за акселераційними програмами (практичними програмами розвитку) для підприємств з метою модернізації технологічних процесів і вдосконалення інноваційної діяльності
	забезпечення ефективного функціонування центрів трансферу технологій
	затвердження та виконання регіональних стратегій розвитку на засадах смарт-спеціалізації в усіх регіонах України із залученням експертів ЄС
	забезпечення приєднання регіонів України до Європейської платформи смарт-спеціалізації;
	створення регіональних та галузевих кластерів
	забезпечення виконання завдань, пов'язаних з участю України у програмі ЄС «Цифрова Європа» (Digital Europe Programme)
	створення нормативно-правової бази з питань функціонування інвестиційних фондів згідно з європейськими правилами діяльності, зокрема таких, як фонди венчурного капіталу (EuVECA)
	сприяння участі малого і середнього підприємництва у програмі ЄС «Цифрова Європа»

*складено автором

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

На підставі аналізу світових економік з точки зору їх інноваційності, що був проведений ВОІВ щороку формується Глобальний інноваційний індекс 2024 (GII), який ранжує світові економіки за їхнім інноваційним потенціалом.

Даний щорічний рейтинг детально аналізує понад 130 країн світу за близько 80 індикаторами, серед яких, зокрема:

- інституції;
- людський капітал;
- інфраструктура;
- розвиненість ринку;
- складність бізнесу;
- знання та технологічні результати;
- творчі результати та ін.

Цього рік Україна посіла у рейтингу 60-те місце, опустившись на п'ять позицій у порівнянні з минулорічним звітом ВОІВ. При цьому наша країна посідає 4-те місце серед країн групи доходів «нижче середнього» [1].

Попри триваючи воєнні дії, Глобальний інноваційний індекс 2024 показує і позитивні тенденції розвитку інновацій в нашій країні, а саме:

– Україна виробляє більше інноваційної продукції порівняно з рівнем інвестицій в інновації, відносно свого ВВП та традиційно демонструє кращі позиції в рейтингу інноваційних результатів, аніж у рейтингу внеску в інновації. Укладачі Глобального інноваційного індексу порівнюють результати у сфері інновацій з рівнем економічного розвитку країни, вимірюючи останній обсягом ВВП на душу населення. У відповідному рейтингу 2024 року Україна посіла високе 6-е місце.

– Україна належить до економік, інноваційний розвиток яких здійснюється випереджальними щодо економічного розвитку темпами, причому така характеристика стосується тривалого періоду - 2014–2024 років.

– Україна змогла дещо стабілізувати негативний стан такого компоненту як складність ринку (85 місце у порівнянні зі 104-м у 2023-му). Схожу тенденція простежується щодо показника складності бізнесу (45-та позиція, тоді як минулоріч була 48-ма).

– Рух вгору критерія онлайн-творчості (39 місце проти 44 минулого року).

– Україна залишається лідером у субіндексі корисних моделей за походженням (1 місце, як і у 2023-му).

– Зайнятість жінок з вищою освітою (2 місце).

– Витрати на програмне забезпечення (4 місце).

– Негативні тенденції перш за все пов'язані з триваючою агресивною війною росії проти України. Зокрема, серед них:

– падіння показників, пов'язаних з інституціями, людським капіталом і науковими дослідженнями;

– зниження показників охоплення вищою освітою та тривалості навчання в школі;

– зменшення припливу прямих іноземних інвестицій;

– песимізація розвитку інфраструктури. [1].

Сучасна економіка у країнах Європейського Союзу невіддільна від двох основних факторів: іноземних інвестицій та цифрової революції. Ці дві сили взаємодіють, щоб сприяти стійкому економічному зростанню та розвитку. Іноземні інвестиції є каталізатором для розвитку економік країн ЄС. Залучення зовнішнього капіталу дозволяє реалізувати великі інфраструктурні проекти, створює нові робочі місця і сприяє підвищенню конкурентоспроможності внутрішніх підприємств. Крім того, іноземні інвестиції вносять інновації та нові технології, що стають каталізатором для подальшого розвитку. Цифрова економіка, в свою чергу, є кількісним і якісним стрибком уперед для бізнес-процесів та суспільства в цілому. Використання сучасних технологій, штучного інтелекту, Інтернету речей та інших інноваційних рішень дозволяє ефективніше вирішувати завдання у всіх галузях економіки: від виробництва до освіти та охорони здоров'я.

Розвиток цифрової економіки в країнах Європейського Союзу сильно залежить від здатності цих країн привертати іноземні інвестиції. Іноземні інвестори можуть посприяти впровадженню технологій та інновацій, що допомагає країнам забезпечити конкурентоспроможність та стійкість в глобальному економічному просторі.

Україна, як країна з великим потенціалом та талановитими кадрами, стоїть перед важливим завданням - розвиток інноваційного та інвестиційного сектору. Ця сфера визначає конкурентоспроможність країни на світовому ринку та її можливість впроваджувати передові технології для досягнення сталого економічного зростання. Перш за все, Україна має значний потенціал у галузі наукових досліджень та розробок. Велика кількість вишів та наукових інститутів готова вносити свій внесок у розвиток інноваційних технологій. Однак, проблеми із недостатнім фінансуванням та низькою ефективністю комерціалізації наукових розробок потребують уваги. Ефективна комерціалізація стає ключовим аспектом для успішного інноваційного розвитку. Україна повинна вдосконалити механізми перетворення ідей в комерційні продукти та послуги, щоб прискорити темпи впровадження нововведень. Щодо інвестиційної привабливості, Україна має свої переваги та недоліки. Ринковий потенціал, велика кількість висококваліфікованих кадрів та внутрішній ринок є привабливими факторами для іноземних інвесторів. Проте, висока рівень корупції та Розглядаючи дані про іноземні інвестиції до України з 1996 по 2022 роки, можна визначити кілька ключових тенденцій, які вказують на стан та розвиток інноваційно-інвестиційного механізму країни. Протягом всього розвитку української економіки спостерігалася загальна тенденція зростання обсягів іноземних інвестицій до України. Це може свідчити про певний інтерес і довіру іноземних інвесторів до потенціалу українського ринку. Але, варто відзначити, що іноземні інвестиції не рівномірно розподілені за роками. Наприклад, у 2007 році був великий скачок, що може бути пов'язано з певними політичними та економічними подіями в країні. Також, у 2008- 2009 та 2014-2015 роках спостерігається спад іноземних інвестицій. Ці періоди співпадають із глобальними економічними кризами та внутрішніми кризами в Україні, що призвели до нестабільності та невизначеності для інвесторів. У 2020-2021 роках, незважаючи на глобальну пандемію, результати свідчать про зростання іноземних інвестицій. Це може бути пов'язане із реформами та політичними змінами, що сприяли поліпшенню інвестиційного клімату. Звісно, з початком повномасштабної війни, інвестиційна сфера постраждала досить сильно і кілька років знадобиться на відновлення інтересу інвесторів до економіки України. Також, країна потребує подальших реформ у сферах правового захисту інвесторів, боротьби з корупцією та поліпшення бізнес-середовища для приваблення більшого обсягу іноземних інвестицій.

галузева структура іноземних інвестицій в Україну вказує на різноманітність секторів економіки, які привертають увагу іноземних інвесторів. Це свідчить про потенціал України для розвитку різних секторів економіки та сприяє її інноваційному росту. Варто зазначити, що іноземні інвестори віддають перевагу галузям, де вже існує потенціал для впровадження цифрових рішень. З цим

урахуванням, уряд України та бізнесспільнота можуть спрямовувати зусилля на стимулювання інновацій у цих сферах для подальшого розвитку цифрової економіки

При аналізі інноваційного механізму Україну, варто також взяти до уваги індекси, що були розглянуті нами під час аналізу економіки Європейського Союзу. Нажаль, наразі Індекс глобальної привабливості не обчислюється для України, тому ми не можемо проаналізувати її стан за цим показником. Також, за DESI, або індексом цифрової економіки та суспільства немає даних щодо України, але у листопаді минулого року проект EU4DigitalUA спільно з Місією технічної допомоги та обміну інформацією (TAIEX) Європейської Комісії провели семінар зі створення передумов для впровадження DESI в Україні. У ньому взяли участь Міністерство цифрової трансформації, Держстат, НКРЕКП, Міністерство економіки України, а також іноземні експерти з різних відомств країн ЄС. Експерти з Фінляндії та Естонії надали консультації щодо законодавчої та інституційної бази, включаючи координацію між державними органами, та поділилися досвідом щодо практичних питань, що виникають під час впровадження індексу. Значна частина семінару була присвячена збору даних для індексу та його оновленню, публічному доступу до даних та розрахунку показників. На завершення відбулися дискусії та круглий стіл щодо рекомендацій щодо впровадження індексу в Україні. Проект EU4DigitalUA підтримує впровадження DESI в Україні. Експерти аналізують правові та політичні рамки збору цифрових даних і допомагають створити передумови для застосування DESI в Україні. З 2018 по 2021 рік, варто відзначити зростання індексу економічної свободи з 51,9 до 56,2 в Україні. За даними індексу, Україна виявила певне покращення у сфері управління економікою. Це може бути результатом реформ та політик, спрямованих на покращення ділового клімату. Втім, рівень свободи в Україні порівняно нижчий. Україна залишається на нижчому рівні економічної свободи порівняно з Європейським союзом. Тому, незважаючи на певне покращення, Україні ще є куди рухатися для досягнення вищого рівня економічної свободи. Наприклад, можливості для підвищення рівня прав власності, зниження рівня корупції та покращення бізнес-середовища. У цілому, порівняння індексу економічної свободи України та Європейського союзу свідчить про певний прогрес, але також підкреслює необхідність подальших реформ для покращення економічного середовища та привабливості для інвестицій.

Загалом, аналізуючи ці показники, можна говорити про загальну тенденцію розвитку у галузях цифрової економіки та інвестицій. Навіть, незважаючи на серйозні виклики, поставлені перед нашою державою, такі як, пандемія COVID-19 та повномасштабна війна, ми спостерігаємо певний прогрес в сфері цифровізації. Проте, для досягнення більшого економічного зростання та привабливості іноземних інвестицій, ключовими мають бути дії щодо ефективного вирішення проблем із фінансуванням, комерціалізацією та забезпеченням правового захисту інвесторів є важливими завданнями для подальшого успішного розвитку цієї сфери. Цифрова революція

відкриває безліч можливостей для країн Європейського Союзу та України в контексті залучення іноземних інвестицій. З одного боку, це пов'язано зі створенням нових ринків та бізнесмоделей в сфері цифрових технологій, штучного інтелекту, блокчейну та інших інноваційних галузях. З іншого боку, цифрова трансформація дозволяє підвищити конкурентоспроможність та продуктивність економіки, що також є привабливим для іноземних інвесторів. Проте, разом з новими можливостями, цифрова економіка створює нові виклики для державного регулювання.

Специфічні аспекти цифрових технологій, такі як захист даних, кібербезпека, інтелектуальна власність, вимагають адаптації правового та регуляторного середовища. Крім того, потрібно розвивати механізми співпраці між державними органами, бізнессередовищем та науково-дослідними установами для вирішення проблем.

Розширення цифрової економіки сприяє виникненню нових галузей, таких як інформаційні технології, штучний інтелект, кібербезпека, блокчейн та інші. Ці галузі надають можливість для створення нових компаній, робочих місць та інноваційних продуктів. Впровадження цифрових технологій у виробництво та бізнес-процеси дозволяє підвищити продуктивність праці, зменшити витрати та покращити конкурентоспроможність компаній та економіки в цілому. Розвиток цифрової інфраструктури та технологічного потенціалу країни робить її привабливішою для іноземних інвесторів, особливо в секторі цифрових технологій та інновацій. Також, розширення сфери цифрової економіки призводить до появи нових високотехнологічних робочих місць, що сприяє підвищенню рівня доходів та економічного розвитку. Впровадження цифрових технологій у сферу охорони здоров'я, освіти, транспорту та інших сфер суспільства може покращити якість надання громадських послуг та життя населення.

ВИСНОВКИ

Питання створення належних умов для провадження інноваційної діяльності в умовах глобальних викликів сьогодення набувають нових рис. Дослідження механізму державного регулювання інноваційної діяльності в умовах воєнного стану, інтеграції до ЄС та розбудови цифрової економіки надало нам можливість сформулювати наступні висновки:

Державна інноваційна політика – діяльність держави, спрямована на створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Основою реалізації державної інноваційної політики є державне регулювання інноваційної діяльності – діяльності, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Інноваційна діяльність в умовах воєнного часу характеризується певними особливостями і потребує, в першу чергу, виваженої державної політики, націленої на конкретні заходи підтримки та інвестування в інноваційні проекти, особливо в пріоритетних сферах: ракетна техніка, безпілотна авіація та виробництво боєприпасів. Це потребує чіткої інноваційної стратегії, спрямованої на модернізацію виробництва та формування венчурної індустрії на основі тісної співпраці армії, держави та бізнесу, за рахунок використання механізмів стимулювання промисловості до тісної співпраці з вітчизняними вченими та винахідниками в напрямі впровадження наявних інноваційних розробок і створених на замовлення.

Виклики і загрози, які сьогодні пов'язані з міграцією значної кількості кваліфікованих фахівців вимагають невідкладних заходів у напрямку

збереження інтелектуального потенціалу нації як потужного джерела інноваційно-технологічного прориву, а саме:

- державного контролю в сфері формування інноваційного потенціалу;
- створення умов для розвитку інноваційного підприємництва; дієвого механізму захисту інтелектуальної власності;
- активної ролі держави в якості замовника та посередника між НДДКР і приватним бізнесом;
- формування вітчизняного ринку інновацій та експорту технологій в умовах відкритої економіки, що дозволить пришвидшити процес запровадження світових принципів

Необхідно також на законодавчому рівні чітко визначити всі елементи інноваційної інфраструктури та впорядкувати процес трансферу об'єктів права інтелектуальної власності з дотриманням балансу інтересів авторів, держави та комерційних структур, зокрема з елементами інноваційної інфраструктури.

Введення воєнного стану у нашій державі з моменту повномасштабного вторгнення РФ, зумовило встановлення нових умов здійснення господарської діяльності, адаптація до яких потребує значних спроможностей, в тому числі і фінансових. Саме у таких умовах, постає необхідність у забезпеченні ефективної правової регламентації інноваційного процесу та умов функціонування всіх його учасників. Разом з цим, ключовим євроінтеграційним орієнтиром залишається прискорення набуття членства України в ЄС.

Отже, в умовах сучасних глобальних викликів актуальними питаннями постають: забезпечення сприятливого середовища для провадження інноваційної діяльності; вдосконалення механізмів підтримки інноваційного процесу та суб'єктів інноваційної діяльності; моніторинг перспектив розвитку венчурного інвестування в Україні; правове забезпечення функціонування мережі трансферу технологій України з урахуванням євроінтеграційного спрямування України.

ВИСНОВКИ Проведене дослідження інноваційно-інвестиційного механізму розбудови цифрової економіки країн ЄС та України дозволяє зробити наступні висновки: 1. У ході встановлення сутності та основних характеристик цифрової економіки, було досліджено, що цифрова економіка — це сучасна економічна система, що базується на використанні цифрових технологій і комп'ютеризації. Основою цифрової економіки є створення, поширення, і використання цифрових технологій, які включають великі дані, квантові технології, робототехніку, нейротехнології, нові виробничі технології, промисловий Інтернет, технології бездротового зв'язку та віртуальної реальності. Цифрова економіка змінює традиційні способи ведення бізнесу, впроваджуючи нові бізнес-моделі та стимулюючи інноваційний розвиток. Вона включає електронну комерцію, Інтернет-сервіси, цифрові комунікації та інноваційні технологічні рішення, які перетворюють способи обміну та розподілу товарів і послуг. Цифрова економіка сприяє зростанню продуктивності, конкурентоспроможності компаній, зниженню виробничих витрат та створенню нових робочих місць. Вона забезпечує більшу гнучкість та адаптивність до змін ринкових умов, розширюючи глобальні можливості для бізнесу та інвесторів. Однак цифрова економіка також принесла нові виклики, такі як питання безпеки даних, захисту приватності, регулювання Інтернету та цифрового ділового середовища. 2. Визначено, що основні принципи побудови інноваційно-інвестиційного механізму розвитку економіки в контексті цифрової епохи включають: інтеграцію та збалансованість основних компонентів цифрової економіки; стимулювання інвестицій в цифрові перетворення для підтримки розвитку технологічних інновацій, які є ключовими для ринкового зростання; розвиток інформаційної інфраструктури для підвищення ефективності та продуктивності виробничих, маркетингових та інших процесів за допомогою цифрових технологій; поширення інформативності та відкритості, що включає вільний доступ до інформації, забезпечення інформаційної безпеки та розвиток міжнародного співробітництва у сфері цифрових технологій; комплексний підхід до розвитку цифрової економіки, який передбачає активну участь держави в розробці та впровадженні національних цифрових стратегій; розробка нових економічних моделей, заснованих на використанні цифрових технологій, які змінюють традиційні способи ведення бізнесу та сприяють глобалізації. 99 3. Узагальнено методологію оцінки впливу цифрової трансформації на соціально-економічний розвиток країн. Методичний підхід до оцінки впливу цифрової трансформації на соціально-економічний розвиток країн базується на комплексному аналізі ключових компонентів цифрової економіки, оцінці впливу основних факторів цифрової трансформації та використанні кореляційно-регресійного аналізу для визначення зв'язків між цифровізацією та різними аспектами соціально-економічного розвитку. Цей підхід дозволяє не тільки кількісно оцінити вплив цифрових технологій на економіку, але й зрозуміти глибші тенденції та зв'язки, що формують сучасний розвиток країн. 4. Аналіз механізму розбудови цифрової економіки в країнах ЄС допоміг встановити, що іноземні інвестиції відіграють критичну роль у процесі розвитку цифровізації, забезпечуючи необхідне фінансування та технології. Країни ЄС активно працюють над привабленням іноземних інвестицій, розвиваючи інфраструктуру та інноваційні екосистеми. Загалом, розбудова цифрової економіки в країнах ЄС — це комплексний процес, який вимагає інтегрованого підходу, включаючи інвестиції, технологічний розвиток, ефективну політику та міжнародну кооперацію. Країни, які ефективно використовують ці елементи, мають кращі шанси досягти успіху у розвитку своєї цифрової економіки. 5. Досліджуючи інноваційно-інвестиційний механізм економічного розвитку України, можна зробити висновок, що Україна має значний науковий потенціал, підкріплений великою кількістю вищих навчальних закладів та наукових інститутів. Проте, проблеми з фінансуванням та комерціалізацією досліджень ускладнюють повноцінне використання цього потенціалу. Україна має певну привабливість для іноземних інвесторів завдяки ринковому потенціалу, висококваліфікованим кадрам та значному

внутрішньому ринку. Однак, висока корупція та недосконала правова система стримують залучення інвестицій. Іноземні інвестиції в Україну мають нерівномірний розподіл та залежать від політичних та економічних умов. Європейські країни є основними інвесторами, але також зростає інтерес з боку Азії та Америки. Для підвищення інноваційного потенціалу та залучення інвестицій Україні потрібно акцентувати увагу на покращенні бізнес-середовища, зниженні корупційних ризиків та стимулюванні науковотехнічних інновацій.

6. Визначаючи вплив розвитку цифрової економіки на залучення іноземних інвестицій в країнах ЄС та Україні, було оцінено сприяння цифрових технологій створенню нових галузей, таких як штучний інтелект, блокчейн, кібербезпека, що приваблюють інвестиції завдяки високому потенціалу зростання та інновацій. Зростання ВВП та зниження безробіття в країнах ЄС частково пов'язане з розвитком цифрової економіки. Україна, навпаки, зіткнулася з економічними труднощами, які можуть бути вирішені за допомогою активного впровадження цифрових технологій. Країни ЄС, які активно інтегрують цифрові технології, мають перевагу у залученні 100 інвестицій, оскільки це свідчить про інноваційність і технологічну готовність економіки. Україна, незважаючи на складнощі, пов'язані з війною та політичною нестабільністю, демонструє потенціал у розвитку цифрової економіки. Ініціативи, такі як «Дія», сприяють цифровізації державних послуг та бізнес-середовища, створюючи сприятливі умови для інвесторів.

7. Враховуючи проаналізовані дані та здійснені розрахунки, була розроблена модель розвитку цифрової економіки ЄС та України з використанням інноваційно-інвестиційного механізму. Результати кореляційного аналізу свідчать про те, що індекс цифрової конкурентоспроможності корелює з різними економічними показниками, включаючи інвестиції, рівень безробіття та зростання ВВП. Це підкреслює важливість цифрової трансформації для економічного розвитку. В моделях також виявлено важливість індексу мережевої готовності та індексу розвитку електронної влади, що вказує на необхідність розвитку цифрової інфраструктури та відповідного законодавства для сприяння цифровій економіці. Регресійні моделі дозволяють прогнозувати зміни у цифровій конкурентоспроможності, виходячи зі змін у економічних та інших показниках. Це є ключовим для планування довгострокових стратегій розвитку. Моделі показують, що для України та країн ЄС існують різні детермінанти цифрової конкурентоспроможності, що вимагає специфічного підходу до розвитку цифрової економіки в кожній із цих регіонів.

8. Перспективи розбудови цифрової економіки в Україні в контексті використання інноваційно-інвестиційного механізму її розвитку виглядають обнадійливими, але потребують комплексного підходу та значних зусиль на державному рівні. Засновуючись на аналізі сучасних трендів та стратегічних напрямків розвитку цифрової економіки, було визначено необхідність активної ролі держави. Це включає розробку та впровадження стратегічних напрямків, забезпечення необхідної інфраструктури, нормативно-правової бази, а також фінансової та інституційної підтримки. Україні важливо інтегруватися в глобальні цифрові тренди, зокрема, у сфері ІКТ, цифрових інновацій та електронного урядування. Це дозволить країні покращити свою конкурентоспроможність на світовому ринку. Важливо створити сприятливе середовище для інновацій та привабливі умови для внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Це може включати податкові пільги, гранти, субсидії, а також розвиток венчурного фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: